

Evlad Edinmenin Miras Hukuku Açısından Sonuçları Üzerine İsviçre Hukukuyla Karşılaştırmalı De Lege Ferenda Bir Değerlendirme

A Comparative De Lege Ferenda Evaluation of the Consequences of Adoption In Terms of Inheritance Law with Swiss Law

Burcu ZENGİN ÖZKÜÇÜKPARLAK*

ÖZ

Evlad edinme aralarında soybağı bulunmayan kişiler arasında yasal bir ebeveyn-çocuk ilişkisi oluşturmak için gerçekleştirilen ve kendine has sonuçları olan bir aile hukuku kurumudur. Bu kendine has sonuçlar, evlat edinme için yasakoyucunun uygulanmasını seçtiği sisteme göre değişkenlik göstermektedir. Türk Medeni Kanunu'nda, mehzaz kanun İsviçre Medeni Kanunu'ndan farklı olarak tam evlat edinme sisteminin değil, sınırlı evlat edinme sisteminin benimsendiği görülmektedir. Bu sistem, evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki bağının koparılmasına anlamına gelir. Biyolojik aile ile evlatlık arasındaki bağın devam etmesi, birçok hukuki ve sosyal soruna yol açmakta olup miras hukuku alanında da çok önemli sonuçlar doğurmaktadır. Evlat edinmenin miras hukuku bakımından etkisi, evlatlık ve evlat edinen açısından farklılık gösterir. Çalışmamız kapsamında, sınırlı evlat edinme ve tam evlat edinme sistemlerinin evlatlık ve evlat edinen açısından miras hukuku bağlamında doğuracağı sonuçlar Türk Hukuku ile İsviçre Hukuku açısından karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Evlat Edinme, Sınırlı Evlat Edinme, Tam Evlat Edinme, Miras, Evlatlığın Mirasçılığı.

ABSTRACT

Adoption is a family law institution that is carried out in order to create a legal parent-child relationship between persons who are not related by blood and has its own consequences. These specific consequences vary according to the system that the legislator has chosen to apply for adoption. It is observed that the Turkish Civil Code, unlike the model law Swiss Civil Code, does not adopt a full adoption system, but a limited adoption system. This system means that the legal bond of the adoptee with his/her biological family is not severed. The continuation of the bond between the biological family and the adoptee leads to many legal and social problems and has very important consequences in the field of inheritance law. The effect of adoption in terms of inheritance law differs for the adoptee and the adopter. Within the scope of our study, the consequences of limited adoption and full adoption systems in terms of inheritance law for the adoptee and the adopter will be examined comparatively in terms of Turkish Law and Swiss Law.

Keywords: Adoption, Simple (Open) Adoption, Full Adoption, Inheritance, Inheritance of the Adoptee

* Dr. Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-9032-1507.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Burcu ZENGİN ÖZKÜÇÜKPARLAK

E-posta/E-mail: bzenginozkucukparlak@klu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 05.04.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 17.06.2023

I. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en eski kurumlarından biri olan evlat edinme, aralarında soybağı bulunmayan kişiler arasında yasal bir ebeveyn-çocuk ilişkisi oluşturur. Bu anlamda salt bir hukuki bir kurum olmanın ötesinde, çocuk sahibi olmayan bireylerin bu özlemini giderirken ailesi tarafından terk edilmiş ya da bakılmayan çocukların fiziki ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir aile ortamı sağlamaya da yarar.

Evlat edinme, Türk Medeni Kanunu¹'nda ("TMK") madde 305 ile 320 arasında, mehaz kanun İsviçre Medeni Kanunu²'nda ("ZGB") madde 264 ile 269c arasında düzenlenmiştir. Her iki kanunda da bu kuruma ilişkin bir tanım yapılmış değildir. Doktrinde yapılan tanımlar, eski Medeni Kanun³ (ETMK) ve TMK bakımından farklılık arz etmektedir. ETMK m. 256'ya göre evlat edinme hakim izniyle olmak kaydıyla evlat edinen ile evlatlık arasında yapılan resmi senetle kurulduğundan doktrinde de sözleşmesel bir ilişki olarak nitelendirilmekteydi⁴. Buna karşılık 2002 yılında yürürlüğe giren TMK'da evlat edinmeye ilişkin olarak benimsenen düzenlemelerde evlat edinmenin hukuki niteliği sözleşmesel bir ilişki olmaktan çıkarıldığından, bu kurum artık mahkeme kararıyla soybağının kurulduğu özellikli bir aile hukuku işlemi olarak kabul edilmektedir⁵. Evlat edinmede kural küçüğün evlat edinilmesi olmakla beraber, istisnai hallerde ergin ve kısıtlıların da evlat edinilmesi söz konusu olabilmektedir⁶.

Evlat edinme emredici hükümlerle düzenlenmiş bir aile hukuku işlemi olarak, kendine has sonuçları olan özellikli bir kurumdur. Mehaz metin İsviçre Medeni Kanunu'nun aksine TMK'da tam evlat edinme değil, sınırlı evlat edinme rejimi benimsenmiş olup – aşağıda inceleneceği üzere – bu sistemin en önemli özelliği evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki bağının koparılmamasıdır. Geçerli bir evlat edinme ilişkisi kurulmasına rağmen evlatlığın kendi biyolojik ailesiyle bağının devam etmesinin

1 Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.

2 Schweizerisches Zivilgesetzbuch Act vom 10. Dezember 1907.

3 Türk Kanunu Medenisi, Kanun Numarası: 743, Kabul Tarihi: 04.04.1926, RG 04.04.1926/339.

4 Herdem Belen, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlemesiyle)* (Beta 2005) 5; Şükran Şıpka ve Ece Ergün, 'Türk ve İsviçre Hukukunda Evlat Edinme Kurumunun Miras Hukuku ile İlişkisi' (2020) 5(1) Sosyal Bilimler Dergisi 23, 24; Esra Yakut ve Gözde Çağlayan-Aygün, 'Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlat Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları' (2018) 26(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 11, 24; Fikret Arık, 'Evlat Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese' (1959) 2(2) İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 35, 35; Süleyman Yalman, 'Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı' (1996) 5(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 213, 213; Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme* (2. Bası, Adalet 2010) 3.

5 Ayşen Çilenti-Konuralp, 'Evlat Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme' (2022) 80(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 41, 41; Şıpka ve Ergün (n 5) 24; Yakut ve Çağlayan-Aygün (n 4) 24; Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Aile Hukuku* (22. Bası, Beta 2020) 369; Murat Aydoğdu, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme* (2. Bası, Adalet 2010) 521.

6 Erginlerin ve kısıtlıların evlat edinebildiği istisnai haller TMK m. 326'da belirtilmiştir. Buna göre; "1. Bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlat edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte ise, 2. Evlat edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ise, 3. Diğer haklı sebepler mevcut ve evlat edinilen, en az beş yıldan beri evlat edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta ise" erginlerin ve kısıtlıların evlat edinilmesi mümkündür. Belirtilen bu haller bakımından evlat edinmenin söz konusu olabilmesi için, evlat edinenin varsa altsoyunun da açık muvafakati gereklidir.

belki de en önemli sonucu miras hukuku açısındandır. TMK m. 500'e göre, evlatlık ve altsoyu evlat edinene mirasçı olabilirken, evlat edinen ve hısımları bakıp büyüttükleri evlatlığa mirasçı olamazlar. Öte yandan evlatlığın kendi biyolojik ailesiyle olan mirasçılığı da devam etmektedir. Şu halde evlatlığın ölmesi halinde, mirası kendisini bakıp büyüten ailesine değil biyolojik ailesine kalmaktadır.

Çalışmamız kapsamında yapacağımız incelemede ilk olarak evlat edinme sistemleri açıklanacaktır. Daha sonra evlat edinme sistemlerinin miras hukuku bakımından etkisi, evlatlık ve evlat edinen bakımından ayrı başlıklar altında Türk Hukuku ve İsviçre Hukuku bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

II. TÜRK HUKUKUNDA VE İSVİÇRE HUKUKUNDA EVLAT EDİNME İÇİN ÖNGÖRÜLEN SİSTEMLER

A. İSVİÇRE HUKUKUNDA BENİMSENEN TAM EVLAT EDİNME SİSTEMİ

İsviçre Medeni Kanunu kapsamında 1972 yılında yapılan değişiklik sonucu benimsenen tam evlat edinme (*Volladoption*) sistemine göre, geçerli bir evlatlık ilişkisinin kurulması sonucunda evlat edinilen çocuğun biyolojik ailesiyle olan soybağı sona erer ve yerini evlat edinenlerle olan soybağı ilişkisine bırakır⁷. Nitekim – *Türk Medeni Kanunu'nda yer almayan* – ZGB Artikel (“Art”) 267 Paragraf 2 hükmü bu durumu açıkça ifade etmektedir⁸. Bu anlamda tam evlat edinme, çocuğun biyolojik ailesinden hem fiziken hem de hukuken tamamen ayrılması ve evlat edinen aile ile bütünleşmesi anlamına gelir. Dolayısıyla evlat edinme, çocuğun hukuki statüsünü belirleme ve sona erdirmeye etkisine sahiptir⁹.

Tam evlat edinme sisteminde biyolojik ailesinden ayrılan çocuk, hukuken artık evlat edinen ebeveynlerin çocuğu olarak kabul edilir¹⁰. Bu hususta ZGB Art. 267 Paragraf 1 ve 2’de evlat edinilen çocuğun, evlat edinenin diğer çocukları ile eşit yasal statüye sahip olduğunu düzenlemiştir. Evlat edinme sonucunda evlatlığın biyolojik ailesiyle arasındaki hukuki bağı sona ermekle birlikte, devam eden tek etki evlilik engeli yönündendir. ZGB Art. 95 Paragraf 2’ye göre evlat edinme, evlat edinilen çocuk ve altsoyu ile biyolojik ailesi arasındaki evlenme engelini ortadan kaldırmaz. Bu durumun dışında biyolojik ailenin çocuk ile herhangi bir hukuki bağlantısı kalmaz.

7 Monika Pfaffinger, *Geheime und offene Formen der Adoption – Wirkungen von Information und Kontakt auf das Gleichgewicht im Adoptionsdreieck* (Schulthess Verlag 2007) 9; Gözde Çağlayan-Aygün, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları* (2. Baskı, Yetkin 2021) 26; Cem Baygım, ‘Evlat Edinmenin Sonuçları’ (2003) 7(3-4), AÜEHFD 627, 628; Tuğrul Arat, ‘Evlat Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal-İşlevsel Açından Bakış’ (1977) Prof. Dr. Osman Berkî’ye Armağan 105, 154; Çilenti – Konuralp (n 5) 63; Roland Frankhauser and Melissa Buser, *OFK-Orell Füssli Kommentar, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, (4. Auflage, Orell Füssli Verlag AG 2021), ZGB Art. 267 N. 1; Yvo Biderbost, *CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen – und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB* (3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG 2016), ZGB Art. 267-267a N. 2.

8 ZGB Art. 267/2: “Das bisherige Kindesverhältnis erlischt”

9 Cyril Hegnauer, *Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, 2. Abteilung, Die Verwandtschaft, 1. Teilband, Die Entstehung des Kindesverhältnisses, Art. 252-269c ZGB* (4. Auflage, Stämpfli Verlag AG 1984) ZGB Art. 267 N. 40; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 1.

10 Biderbost (n 7) ZGB Art. 267-267a N. 1; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 1.

Çocuğun biyolojik ailesiyle bağı kesilerek evlat edinen aileye sorunsuz bir şekilde entegre edilmesi, deyim yerindeyse bu sistemde evlat edinmenin başarısını garanti etmektedir. Evlat edinen aileye dışarıdan – özellikle biyolojik ebeveynler – tarafından herhangi bir müdahalede bulunulması kabul edilemez¹¹. Bir başka açıdan bu sistemin evlat edinilen çocuğun üstün menfaatini de koruduğu söylenebilir: evlatlık çocuğun biyolojik ailesiyle her türlü bağının koparılarak kendisini evlat edinenler tarafından büyütülmesi, çocuğun evlat edinen aileyle bütünleşmesini sağlayacaktır.

Öte yandan çocuğun kendisini evlat edinen aileye sosyal entegrasyonunu sağlayabilmek için evlat edinmenin gizliliğinin korunması, ZGB Art. 268b hükmüyle güvence altına alınmıştır. Evlat edinmenin gizliliği kapsamında korunan bilgilere; evlat edinme işlemine ilişkin belgeler, evlat edinen ebeveynlerin kimliği ve biyolojik ebeveynlerin kimliği dahildir¹². Söz konusu hükme göre, gerek evlat edinen gerekse evlatlık evlat edinme işleminin gizliliğini koruma hakkına sahiptir. Bu kapsamda evlat edinenlerin kimliği kural olarak biyolojik aileden gizlenir. Küçük veya onu evlat edinenler hakkındaki bilgilerin biyolojik aileye verilebilmesi için, çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması ve hem çocuğun hem de evlat edinen ebeveynlerin bu bilgilerin paylaşılmasına rıza göstermeleri gerekmektedir. Erginlerin evlat edinilmesi halinde ise ancak erginin rıza göstermesi halinde biyolojik ebeveynlere ve onların altsoylarına evlat edinme işlemine ilişkin tanımlayıcı bilgiler verilebilir. Evlat edinmenin gizliliğinin korunması, biyolojik aileyle evlat edinilen küçükle kişisel ilişki kurmasının kısıtlanması esasında küçükün yeni bir aileye alışıp o ailenin bir üyesi olması sürecini pekiştirmektedir¹³.

Görüldüğü üzere İsviçre kanun koyucusu evlat edinme kurumunun merkezine, birbirleriyle soybağı bulunmayan insanlar arasında yasal işlem yoluyla bir ebeveynlik ilişkisinin oluşturulmasını almış ve bu amaç doğrultusunda yasal düzenlemeleri şekillendirmiştir. Çocuğun artık biyolojik ailesinin değil kendisini bakıp büyüten ve evlat edinen ailenin gerçek bir parçası olabilmesi için, biyolojik ailesiyle arasındaki hukuki bağı ancak rıza çerçevesinde gevşetilebilecek biçimde sınırlamıştır¹⁴. İsviçre hukuk sisteminde evlat edinme kurumunun, ihtiyacı olan çocuklara bir aile bakımı sağlama amacını güttüğü için, hem bir aile kurma biçimi hem de çocukları korumaya yönelik bir devlet tedbiri olarak görüldüğü söylenebilir¹⁵.

Tam evlat edinme sisteminde biyolojik ailenin rolü, çocuk ile evlat edinen arasında geçerli bir evlat edinmenin kurulmasıyla sona erer. Bu anlamda evlat edinmeden sonra biyolojik aileyle evlatlık arasına adeta bir perde çekilir. Bu perdenin aşılması evlat edinmeye ilişkin bilgilerin biyolojik aileyle paylaşılabilmesi ZGB Art. 268b gereği ancak ayırt etme gücü olan çocuğun ve evlat edinen ailenin rızasına bağlıdır.

11 Martin Stettler, *Schweizerisches Privatrecht Band III/2: Das Kindesrecht*, (Helbing Lichtenhahn Verlag 1992) 155; Pfaffinger (n 7) 127.

12 Hegnauer (n 9) ZGB Art. 268b N. 13; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 268b N. 2.

13 Çilenti-Konuralp (n 5) 63; Baygın, *Evlad Edinme* (n 7) 627.

14 Evlat edinmeye ilişkin bilgilerin biyolojik aileden saklanması, esasen çocuğun biyolojik aileden tamamen ayrılarak kendisini evlat edinen aileye sosyal entegrasyonunu sağlamayı amaçlamaktadır. Bkz. Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 268b N. 1; Biderbost (n 7) ZGB Art. 268b N.1. İsviçre'de Federal Konsey kanunun yapım amaçlarına ilişkin olarak yayınladığı bildirimde şu ifadeleri kullanmıştır: "Pratik deneyimlere göre evlat edinme, evlat edinme işleminin gizliliğinin korunmasıyla var olur. Bu gizliliğin amacı, biyolojik ebeveynlerin daha sonra çocuk ile evlat edinen ebeveynler arasındaki ilişkiye müdahale etmesinin ve böylece evlat edinmenin sosyal başarısını engellemesinin önüne geçmektir." Bkz. Botschaft vom 12. Mai 1971 zum Adoptionsrecht, BBl 1971 I 1200 ff., 1238. (https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1971/1_1200_1222_85/de) (Erişim Tarihi: 15.03.2023)

15 Pfaffinger (n 7) 10.

Bununla beraber söz konusu hüküm, evlat edinilenlerin biyolojik ebeveynlerinin kimliğini öğrenip öğrenemeyecekleri ve hangi koşullar altında öğrenebilecekleri konusunda sessiz kalmaktadır¹⁶. Çocuğun tüm bilgiler gizli kalacak biçimde biyolojik ailesinden tamamen koparılması, İsviçre doktrininde bazı yazarlarca çocuğun menfaatini zedelediği ve çocuk haklarını ihlal ettiği gerekçeleriyle eleştirilmekte ve biyolojik aile ile evlatlık arasındaki bağın devam etmesi gerekliliği savunulmaktadır¹⁷. Bu eleştiriler üzerine İsviçre’de 2018 yılında yapılan kanun değişikliği sonucunda eklenen hükümle (ZGB Art. 268e), biyolojik ebeveynler ve evlat edinen arasında “açık evlat edinme sisteminin” de benimsenebileceği bir alternatif, kanun koyucu tarafından istisna olarak getirilmiştir¹⁸. Biyolojik ebeveynler ile evlat edinen ebeveynler arasında böyle bir anlaşmanın yapılmamış olması halinde kural yine tam evlat edinmedir. Buna karşın söz konusu düzenleme uyarınca, eğer hem biyolojik aile ve hem de evlat edinen çocuğun biyolojik ailesiyle olan ilişkisini korumak istiyorsa, taraflar aralarında yapacakları bir sözleşmeyle kanundaki tam evlat edinme sisteminden ayrılabilirler ve biyolojik ailenin küçükle makul düzeyde kişisel ilişki kurma hakkına sahip olduğu konusunda anlaşılabilirler. Bununla birlikte konu çalışmamızın kapsamı dışında kaldığından bu modele ilişkin daha fazla bilgiye yer verilmeyecektir.

B. TÜRK HUKUKUNDA BENİMSENEN SINIRLI EVLAT EDİNME SİSTEMİ

Sınırlı evlat edinme sisteminde, tam evlat edinme sisteminin aksine evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hısımlık ilişkisi sona ermeyip sınırlı bir biçimde devam eder¹⁹. “*Kısmi veya basit evlat edinme (Teiladoption)*”²⁰ olarak da adlandırılabilen bu sistemde evlat edinilen, kendisini evlat edinen aileyle hısımlık ilişkisi içinde olduğu gibi, biyolojik ailesiyle de bu ilişkiyi sürdürür²¹.

Sınırlı evlat edinme sisteminde, evlat edinilen ne tam manasıyla kendisini evlat edinen aileyle bütünleşir ne de tam olarak biyolojik ailesine bağlıdır. Hısımlık ilişkisi yalnızca evlat edinen ve evlatlık arasında kurulduğundan, evlat edinenin hısımlarıyla evlatlık arasında hiçbir hukuki bağ bulunmaz²². Doktrinde isabetle dikkat çekildiği üzere evlat edinenin ölmesi ihtimalinde evlatlığın, onu torunu veya yeğeni olarak benimseyip seven kişiler yerine biyolojik ailesine veyahut sosyal hizmetler kurumuna verilmesi gündeme gelebilmektedir²³.

16 İsviçre hukuk doktrininde yasadaki bu sessizliğin ZGB Art. 1 Paragraf 2 anlamında bir gerçek boşluk olduğu ve hakim tarafından doldurulması gerektiği ifade edilmektedir. Bu hususta bkz. Samantha Besson ‘Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung’ (2005) 1 (124) Zeitschrift für schweizerisches Recht: ZSR, 39, 46. İsviçre Federal Mahkemesi önüne gelen bir uyumsuzlukta, bu hükmü tamamlayan bir yorum yapmıştır. Yüksek Mahkeme, evlat edinmeye ilişkin doğum kütüğünde bulunan mühürlü belgelere erişmek isteyen davacının, korunmaya değer menfaatini inandırıcı bir şekilde ortaya koyabilmesi halinde dosyaları inceleme hakkının bulunduğunu ifade etmiştir. Bkz. BGE 112 Ia 97 (http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F112-IA-97%3Ade&lang=de&type=show_document) (Erişim Tarihi: 16.02.2023)

17 Pfaffinger (n 7) 4; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 268b N. 1; Biderbost (n 7) ZGB Art. 268b N. 3.

18 Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 268b N. 3.

19 Ece Baş-Süzel, ‘Biyolojik Ailenin Evlat Edinilene Mirasçı Olması Sorunu’, (2019) 14(179-180) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1463, 1464; Çağlayan-Aygün (n 7) 27; Baygın, *Evlat Edinme* (n 7) 627; Aydoğdu (n 5) 68; Arat (n 7) 135; Çilenti-Konuralp (n 5) 64.

20 Baygın, *Evlat Edinme* (n 7) 628; Arat (n 7) 135; Aydoğdu (n 5) 77; Çağlayan-Aygün (n 7) 27.

21 Arat (n 7) 135; Aydoğdu (n 5) 77; Baygın, *Evlat Edinme* (n 7) 628; Çilenti-Konuralp (n 5) 64; Çağlayan-Aygün (n 7) 27.

22 Baygın, *Evlat Edinme* (n 7) 635; Baş-Süzel (n 19) 1466; Aydoğdu (n 5) 521.

23 Baş-Süzel (n 19) 1466.

1972 yılında yapılan ve 1 Nisan 1973’de yürürlüğe giren revizyondan önce İsviçre Medeni Kanunu’nda sınırlı evlat edinme sistemi uygulama alanı bulmuştur²⁴. Türk Medeni Kanunu kapsamında da sınırlı evlat edinme sistemi benimsenmiştir²⁵. Bununla beraber doktrinde TMK bakımından bu sistemin tamamıyla değil kısmen benimsendiği yönünde görüşler de bulunmaktadır²⁶.

III. EVLAT EDİNME SİSTEMİNİN MİRAS HUKUKU BAKIMINDAN ETKİSİ

A. GENEL OLARAK

Yukarıda incelendiği üzere TMK tarafından benimsenen sınırlı evlat edinme sistemine göre evlat edinen ile evlatlık arasında geçerli bir soybağı ilişkisinin kurulması, evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki bağı koparmamaktadır. Bu kapsamda TMK m. 500 hükmünde evlatlığın evlat edinene kan hısmı gibi mirasçı olacağı, bununla beraber kendi biyolojik ailesindeki mirasçılık sıfatının da devam edeceği düzenlenmiştir. Evlatlığın öz ailesine mirasçı olabilmesinin yanı sıra, öz aile de evlatlık olarak verilen çocuklarına mirasçı olabilmektedir. Zira sınırlı evlat edinme sisteminde olağan olduğu üzere evlatlık ile biyolojik aile arasındaki hukuki ilişki devam etmektedir. Nitekim TMK m. 314 evlatlığın kendi ailesiyle miras haklarını da içine alan aile ilişkisinin devam edeceğini açık hükümle düzenlemiştir.

Evlatlığın mirasçılığının bu şekilde çift taraflı olmasına karşın, evlat edinenin mirasçılığına bakıldığında ise daha farklı bir tablo ile karşılaşılır. Evlat edinenin, kendisine soybağı ile bağlanan ve öz ailesinin yerine koruyup büyüttüğü evlatlığına karşı mirasçı sıfatını alamayacağı düzenlenmiştir. Aşağıda evlatlığın mirasçılığı ve evlat edinenin mirasçılığı ayrı başlıklar halinde incelenecektir. Sonrasında ise İsviçre sistemiyle karşılaştırılarak de lege ferenda değerlendirme yapılacaktır.

B. EVLATLIĞIN MİRASÇILIĞI

1. Evlatlığın Evlat Edinene ve Biyolojik Ailesine Karşı Olan Mirasçı Sıfatı

Evlad edinme kararının verilmesiyle birlikte evlatlık ile evlat edinen arasında soybağı kurulmuş olur. Zira TMK m. 282 hükmüne göre “Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur”. Evlat edinmenin hükümlerini düzenleyen TMK m. 314 f. 1 hükmüne göre de evlat edinme kararıyla “ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer”. Bu hükümle her ne kadar velayet hakkı ve buna bağlı haklar evlat edinene geçse de, sırf evlat edinilmiş olma durumu evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hısmımlık ilişkisini sona erdirmez. Nitekim aynı maddenin 5. fıkrasında belirtildiği üzere evlatlığın miras haklarının zedelenmemesi için biyolojik ailesiyle olan bağı da devam eder. Buna paralel olarak

24 Kanun değişikliği için bkz. ‘Bundesgesetz vom 30. Juni 1972 über die Änderung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches’.

25 Çilenti-Konuralp (n 5) 45; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması* (2. Baskı Seçkin 2003) 69.

26 Baygın, *Evlad Edinme* (n 7) 628; Aydoğdu (n 5) 69. Aydoğdu’ya göre, Türk Medeni Kanunu’nda benimsenen sistem, iki yönlü kendine özgü bir karma sistemdir. Zira yazara göre evlatlığın evlat edinenler ile soybağı ilişkisi kurması bu ilişkinin tam evlat edinme yönünü oluşturur; diğer yandan evlatlığın biyolojik ailesiyle olan soybağı ilişkisinin devam etmesi ise bu ilişkinin sınırlı evlat edinme yönünü oluşturur. Bkz. Aydoğdu (n 5) 69.

TMK m. 500 hükmünde evlatlık ve altsoyunun hem kendi biyolojik ailesine hem de evlat edinene mirasçı olacağı açık hükümle düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, “*Evlatlık ve altsoyu, evlat edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar. Evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder*”. Tüm bu hükümlerden anlaşılacağı üzere Türk hukukunda benimsenen sınırlı evlat edinme sistemine uygun olarak evlatlığın – *hem biyolojik ailesine karşı, hem de evlat edinene birinci zümre saklı paylı olarak devam eden* – iki yönlü mirasçılığı, çifte mirasçılık olarak kabul edilmiştir²⁷.

Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın biyolojik ailesiyle hukuki bağının devam etmesinin ortaya çıkardığı çeşitli sosyal ve hukuki sorunlar mevcuttur. Öncelikle evlatlığın biyolojik ailesi, soybağı koparılmadığı için TMK m. 323 hükmünde düzenlenmiş olan çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olacaktır. Doktrinde ve Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere TMK m. 323'te yer alan kişisel ilişki kurma hakkının temelinde soybağı bulunduğu için, boşanmış eşler kadar biyolojik ailenin de bu haktan yararlanmayı talep etme imkanları bulunmaktadır²⁸. Oysa İsviçre'de uygulanan tam evlat edinme sisteminde evlatlık verilen çocukla kişisel ilişki kurmak mümkün değildir²⁹. Biyolojik ebeveynlerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, ZGB Art. 274 Paragraf 3'e göre, – evlat edinme kararından da önce – çocuğun evlat edinilmek üzere kuruma yerleştirilmesi anında sona ermektedir. Zaten ZGB Art. 268b uyarınca biyolojik anne baba, evlat edinme işlemine ilişkin evraklara ve evlat edinen ailenin kimliğine ilişkin bilgilere ulaşamaz. Bu bilgiler gizlenmektedir. TMK'da ise m. 314 f. 5'te “*evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ*”ın kurulacağı açık hükümle düzenlenmiştir. Aynı maddenin son fıkrasının mefhum-u muhalifine göre de evlat edinmeyle ilgili kayıtlara, belge ve bilgilere mahkeme kararıyla veya evlatlığın rızasıyla ulaşılabilir. Şu halde TMK kapsamında evlatlık verilen çocukla hukuki bağı devam eden, kime evlatlık verildiğine ilişkin bilgi ve belgelere – *mahkeme kararı alarak da olsa* – erişme olanağı bulunan, onunla kişisel ilişki kurma imkanına sahip olan biyolojik ailenin çocuk üzerinde yapacağı etkiyle kendine menfaat sağlaması olası olduğu gibi, bu durum çocuğun evlatlık verildiği aileye uyum sağlamasına da engel teşkil edebilir.

Yukarıda açıklandığı üzere mehaz kanun İsviçre Medeni Kanununa bakıldığında ise tam evlat edinme sistemi uyarınca, geçerli bir evlat edinme işleminin evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hısımlık ilişkisini sona erdirdiği görülmektedir³⁰. Gerek tek başına evlat edinmede, gerekse birlikte evlat edinmede aynı durum

27 Mustafa Dural, Tufan Ögüz ve Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (15. Baskı Filiz 2020) 35; Şıpka ve Ergün (n 5) 35; Baygın *Evlad Edinme* (n 7) 646; Belen (n 4) 87; Çilenti-Konuralp (n 5) 64.

28 Baygın *Evlad Edinme* (n 7) 642; Baş-Süzel (n 19) 1466; Mahmut Kizir, ‘Türk Hukukunda Evlat Edinme’ (2009) 17 (1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 151, 166. Örneğin Yargıtay bir kararında bu hususu şöyle ifade etmiştir: “...Ayrıca, bir erkekle doğal soybağı bulunan bir küçüğün Türk Medeni Kanunu'nun 305-312. madde hükümlerine, ergin ve kısıtlıların ise 313. maddesine göre evlat edinilebileceği düzenlenmiştir. Başka bir anlatımla başka bir erkekle soybağı bulunan bir çocuğun evlat edinilmesi, evlat edinilen çocuk arasında yapay soybağının kurulmasına dayanak teşkil ettiği halde, çocuğun gerçek anne ve babasıyla olan doğal soybağın ortadan kaldırmamaktadır. Bu itibarla, evlat edinmeyle ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçerse de, çocuğun genetik ana ve babası arasında var olan soybağı ilişkisi sona ermediğinden genetik ana ve babanın çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkı devam eder. Önemle belirtmek gerekir ki, evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur ve Türk Medeni Kanunu'nun 500. maddesine göre de evlatlık ve alt soyu evlat edinene kan hısımlı gibi mirasçı olurlar, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder.” Kararın tam metni için bkz. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, E 2014/ 18203 K 2015/625, 19.01.2015. Aynı yönde bkz. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, E2015/ 8094 k 2016/ 3588, 01.03.2016. (www.lexpera.com) (Erişim Tarihi: 03.01.2023)

29 Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 6; Çilenti-Konuralp (n 5) 63; Rona Serozan ve Baki İlkay Engin, *Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları* (7. Baskı, Seçkin 2021) 163.

30 Bkz. II, A.

söz konusudur³¹. Her iki halde de evlatlığın evlat edinen aileye tam olarak uyum sağlayabilmesi kaygısıyla, biyolojik ailesiyle olan hısımlık ilişkisi kesilir. Bunun tek istisnası, eşlerden birinin diğerinin çocuğunu evlat edinmesidir. Bu halde ZGB Art. 267 gereği çocuk ile evlat edinenin eşi arasında halihazırda var olan hısımlık ilişkisi devam etmekle beraber çocuğun diğer ebeveyni ile olan önceki hısımlık ilişkisi sona ermektedir³². Zira burada kanaatimizce kanun koyucu artık evlat edinen, çocuk ve evlat edinenin eşini bir aile olarak kabul etmekte ve çocuğun bu aileye entegrasyonunu sağlamak için diğer ebeveyniyle olan ilişkisini koparmaktadır³³. Bununla birlikte çocuğun bir ebeveyniyle olan hısımlık ilişkisi koparılırken, diğer ebeveyniyle olan hısımlık ilişkisinin devam etmesi Hegnauer'e göre tam evlat edinme ilkesini ihlal etmektedir³⁴.

Sınırlı evlat edinme sisteminin ortaya çıkardığı sorunlar, biyolojik ailenin evlatlık verilen küçüğü etkilemesi riski ile sınırlı değildir. Bu sistemin belki de en büyük sorunu biyolojik ailenin evlat edinilene mirasçı olmasıdır. TMK m. 500 f. 1 gereği evlatlığın biyolojik ailesindeki mirasçılığı devam etmekte olduğundan, evlatlığın ölmesi durumunda – *eğer evlatlığın altsoyu yoksa*³⁵ – evlatlığın ikinci zümre mirasçısı olarak biyolojik aile tereke değerlerini kazanmış olacaktır. Zira evlatlığı yetiştiren, okutan, bakımını üstlenen evlat edinen, onun geleceğini garanti almak için evlatlığa birtakım malvarlıksal değerler vermiş olabilir. Başka bir ihtimal ise, evlatlığın evlat edinenden sonra ölmesidir. Bu ihtimalde de evlat edinenden evlatlığa geçen miras, evlatlığın ölümünden sonra da – *eğer evlatlığın altsoyu yoksa* – biyolojik ailesine geçecektir. Örneğin, evlat edinen eşlerden birinin ölümünden sonra mirasın sağ kalan eş ve evlatlığa kalması ve akabinde evlatlığın ölmesi halinde miras payı da biyolojik aileye geçecektir ki sağ kalan eş bir anda hiç tanımadığı biyolojik aileyle birlikte elbirliği ortaklığına dahil olacaktır. Bu durumun bir çok olumsuzluk yaratacağı doktrinde de defaatle ifade edilmiştir³⁶.

Evlatlığın ölmesi halinde, evlat edinen koruyup baktığı evlatlığına mirasçı olamazken, ona bakım vermeyen biyolojik ailesi evlatlığın mirasçısı olarak tereke değerlerinde söz sahibi olabilecektir. Üstelik kanaatimizce bu tereke değerleri son kertede büyük olasılıkla evlat edinenin malvarlıksal değerleri olacağından hükmün şu haliyle çocuğa bakım vermeyen biyolojik ailenin, evlat edinenin malvarlıksal değerlerine sahip olma ihtimali yarattığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Sınırlı evlat edinme sisteminden kaynaklanan bir diğer sorun, evlat edinen ve evlatlık arasında birden çok kan bağı çizgisinin bulunduğu hallerde ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir büyükannenin, vefat eden çocuğunun çocuğunu (torununu) evlat edinmesi halinde, mirasın hangi oranlarda

31 Cecile Crevoisier, *Die Diskriminierung des Kindes aufgrund seines familienrechtlichen Status*, (Stämpfli 2014) 348; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 1.

32 Hegnauer (n 9) ZGB Art. 267 N. 5; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 1; Kizir (n 27) 166.

33 Nitekim Frankhauser and Buser, bu hususu yasal yollarla bir ebeveyn çocuk ilişkisi yaratmak olarak değil, yamalı bir ailede (*Patchwork-Familie*) yaşanan fiili durumun yasal güvenceye alınması olarak değerlendirmektedir. Bkz. Frankhauser and Buser (n 7) ZGB Art. 264c N. 7.

34 Hegnauer (n 9) ZGB Art. 267 N. 5.

35 Evlatlığın altsoyu varsa zaten miras, evlatlığın ikinci zümrede bulunan biyolojik ailesine değil kendi altsoyuna kalacaktır.

36 Rona Serozan, 'Yeni Medeni Kanun'un Çocuklara (Soybağına ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi', *Bilgi Toplumunda Hukuk, Ünal Tekinalp Armağan C. 2* (Beta 2003) 499, 510; Belen (n 4) 71. Bu doğrultuda doktrinde TMK m. 500 hükmünün, kendi ruhuyla çelişen bir düzenleme olduğundan bahisle bir örtülü boşluk yarattığı ve bu boşluğun daraltıcı yorum yoluyla biyolojik ailenin mirasçılığına engel olunacak biçimde uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu görüş için bkz. Baş-Süzel (n 19) 1466.

paylaştırılacağı karışıklığa sebep olmaktadır³⁷. Bu anlamda sınırlı evlat edinme sisteminin birden fazla kan bağıнын bulunduğu haller bakımından miras paylaşımını zorlaştırdığı söylenebilir.

Evlatlık ilişkisinin kurulmasıyla, TMK m. 314 gereği ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçmektedir. Bu anlamda kanun koyucu, evlat edinileni mirasbırakanın çocuğu gibi değerlendirmiştir. Dolayısıyla evlatlık açısından mevcut olan çifte mirasçılık durumu evlatlığın altsoyu bakımından da söz konusu olur. Evlatlığın altsoyu da hem evlat edinenden hem de biyolojik ailesinden çift yönlü miras edinme hakkına sahiptir. Bu bağlamda TMK m. 495 f. 3 gereği zümrede halefiyet ilkesi uyarınca – *evlatlığın evlat edinenden önce ölmesi halinde* – altsoyu, evlatlığın yerine geçecektir. Bununla birlikte evlatlık ve altsoyu için öngörülen mirasçılık durumu, evlatlığın biyolojik ailesi bakımından geçerli değildir. Altsoyu bulunmayan evlatlığın yerine halefiyet yoluyla biyolojik ailesinin geçerek evlat edinene mirasçı olmaları mümkün değildir³⁸.

2. Evlatlığın Evlat Edinenin Hısımlarına Karşı Mirasçılık Durumu

Türk hukukunda benimsenen sınırlı evlat edinme sisteminde evlat edinmeyle birlikte kurulan soybağı, kanun gereği olduğundan – *başka bir deyişle kan bağına dayanmayıp yapay nitelikte olduğundan* – evlat edinenin kan hısımları ile evlatlık arasında bir hısımlık ilişkisi meydana getirmez. Yalnızca evlatlık ve onun altsoyu ile evlat edinen arasında söz konusu olur³⁹. Başka bir deyişle evlat edinen ve evlatlık arasındaki soybağı sadece bu taraflar arasında kurulur. Evlat edinenin hısımları ile evlatlık arasında soybağı kurulmaz. Ayrıca evlatlığın altsoyu dışındaki hısımlarıyla evlat edinen arasında da bir soybağı ilişkisinden bahsedilemez. Aynı şekilde evlat edinenin varsa diğer çocuklarıyla evlatlık arasında kardeşlik ilişkisinin kurulması da söz konusu değildir. Bu doğrultuda sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın, evlat edinenin hısımlarına karşı mirasçılık sıfatı da bulunmamaktadır⁴⁰.

İsviçre’de benimsenen tam evlat edinme sisteminde ise evlatlığın, evlat edinen aileyle tam anlamıyla bütünleşmesini sağlamak esas amaç olduğundan, evlatlığın biyolojik ailesiyle ilişkisi kesilerek aile hukukundan doğan bütün yükümlülükler bakımından sadece yeni ailesine entegre edilir⁴¹. Tam

37 Örnek üzerinden gidilirse, Ç1 ve Ç2 isimli iki çocuğu ve Ç1’den olma T1, T2 ve T3 isimli üç torunu bulunan büyükanne M, Ç1’in ölümü üzerine torunu T3’ü evlat edinmiş olsun. Büyükanne M’nin ölmesiyle açılacak mirasta T3’ün payının nasıl hesaplanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu hususta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde mirasbırakana birden fazla hatla bağlı bulunan mirasçının, her iki hattan kendisine düşen payın toplamını alacağı ifade edilmektedir. Bu hususta bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku* (2. Baskı, Filiz 1987) 89; Serozan ve Engin (n 29) 163; Peter Tuor and Vito Picononi, *Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band III, Das Erbrecht, 1. Abteilung (ZGB Art. 457-536)* (2. Aufl. Stämpfli 1952) ZGB Art. 465 N. 11. Şu halde bu görüşe göre M’nin mirası altsoyu olan Ç1, Ç2 ve T3 arasında eşit olarak 1/3 paylara bölünecektir. Öte yandan zümrede halefiyet ilkesi gereği mirasbırakandan önce ölmüş olan Ç1’in yerine diğer kardeşleriyle birlikte geçen T3, ayrıca buradan da pay alarak payımı 4/9’a çıkaracaktır.

38 Şıpka ve Ergün (n 5) 36; Serozan ve Engin (n 29) 163; Arık (n 4) 112.

39 Çilenti-Konuralp (n 5) 70; Cem Baygın, *Soybağı Hukuku* (1. Baskı 12 Levha 2010) 223; Akıntürk ve Ateş (n 5) 384.

40 Baygın, *Evlat Edinme* (n 7) 635; Arık (n 4) 111; Çilenti-Konuralp (n 5) 64.

41 Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 3. Bu kapsamda evlat edinme; ebeveynler açısından çocuğun bakım yükümlülüğünün (ZGB Art. 276 ff.), velayet hakkının (ZGB Art. 296 ff.), karşılıklı nafaka yükümlülüğünün (ZGB Art. 328 ff.) ve kişisel ilişki kurma hakkının (ZGB Art. 273 ff.) doğumuna yol açar. Çocuk, evlat edinen ebeveynlerin aile adını (bkz. ZGB Art. 267a), vatandaşlığını (ZGB Art. 267b) ve ikametgahını alır (ZGB Art. 25). Esasında bu sonuçların Türk hukuku bakımından da geçerli olduğu söylenmelidir. Türk hukuku bakımından da evlat edinme sonucunda

evlat edinme sisteminde yapay hısımlıkla oluşan evlat edinme, kan bağıyla oluşan hısımlık ilişkisi gibi ele alınır ve evlatlık hukukun adeta evlat edinmenin biyolojik çocuğuymuş gibi kabul edilir. Artık biyolojik ailesiyle hukuki bağı kalmayan evlatlığın, hem evlat edinene hem de onun kan hısımlarıyla hısımlık ilişkisi kurulur. Dolayısıyla geçerli bir evlat edinme işlemi sonrasında evlatlık ile evlat edinenin kan hısımları arasında da hısımlık ilişkisi söz konusu olmaktadır⁴². Bu kapsamda evlatlık hem evlat edinene hem de onun kan hısımlarının mirasçısı haline gelir⁴³.

C. EVLAT EDİNENİN MİRASÇILIĞI

Evlad edinen ile evlatlık arasındaki miras ilişkisi TMK m. 500 f. 2 hükmünün “*Evlad edinen ve hısımları, evlatlığa mirasçı olamazlar*” ifadesiyle belirtilmiş olup bu ilişkinin tek yönlü olduğu kabul edilmiştir. Başka bir ifadeyle evlatlık ve altsoyu evlat edinene mirasçı olabilirken, evlat edinenin evlatlığa veya altsoyuna mirasçı olması mümkün değildir.

748 Sayılı önceki Türk Medeni Kanunu’nda da yer alan bu düzenleme, 4721 Sayılı yeni Türk Medeni Kanunu’nun hazırlık çalışmaları sırasında görüşülürken birtakım görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. TBMM Adalet Komisyonu’nun tutanaklarına göre evlat edinenin mirasçılığının kabul edilmemesinin tercih edilme sebebinin, evlat edinenin evlatlığı sırf maddi amaçlarla değil gerçekten bir aile ortamı yaratmak için evlat edinmesinin sağlanması olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴. Oysa ki kanun koyucu bu kaygıyla evlat edinenin mirasçılığını kabul etmediği halde, hiçbir kaygı gütmeden biyolojik ailenin mirasçılığını kabul etmiştir. Evlatlığa bakıp büyüten ve büyük ihtimalle malvarlığı değerlerini de ona özgülemiş olan evlat edinen, evlatlığa mirasçı olamazken, evlatlıktan vazgeçmiş olan biyolojik ailesi ona mirasçı olabilmektedir. Şu halde kanaatimizce hükmün evlat edinene maddi çıkar sağlamayalım derken, biyolojik aileye maddi menfaat sağlama olanağı yarattığı ortadadır. Öte yandan evlatlığın biyolojik ailesinin bulunmaması ihtimalinde – *evlat edinen veya üçüncü kişi lehine yapılmış bir ölüme bağlı tasarruf da yoksa* – evlatlığın mirasının TMK m. 501 kapsamında en son mirasçı olarak Devlete kalması da gündeme gelebilecek bir ihtimal olarak düşünülebilir.

V. SONUÇ

Aralarında soybağı bulunmayan kişiler arasında yasal bir ebeveyn-çocuk ilişkisi oluşturan evlat edinme, kendine has sonuçları olan bir aile hukuku kurumudur. Bu kendine has sonuçlar, evlat

evlatlık ile evlat edinen arasında aile hukukundan doğan bu yükümlülük ve haklar söz konusu olacaktır. Buna karşılık Türk hukukunun İsviçre hukukundan farklı olan yönü, evlatlık ile biyolojik aile arasında soybağı kesilmediği için, bu sonuçlardan bazılarının evlatlık ile biyolojik aile bakımından da söz konusu olabilmesidir.

42 Baş-Süzel (n 19) 1464; Oğuz Sadık Aydos, ‘Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme’ (2000) 4(1-2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 118, 136; Şıpka ve Ergün (n 5) 34; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 3 Baygın, *Evlad Edinme* (n 7) 637; Yalman (n 4) 219; Aydoğdu (n 5) 521.

43 Baş-Süzel (n 19) 1464; Baygın, *Evlad Edinme* (n 7) 628; Aydos (n 42) 118, 136; Yalman (n 4) 219; Aydoğdu (n 5) 521; Şıpka ve Ergün (n 5) 34; Frankhauser and Buser (n 7), ZGB Art. 267 N. 3.

44 Nazif Kaçak, *Yeni İçtihatlarla Yeni Miras Hukuku* (1. Baskı Seçkin 2006), 40 vd.; Zeynep Yılmaz, ‘Evlatlığın Yasal Mirasçılığı’ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2019) 47; Baygın, *Soybağı Hukuku* (n 39) 238.

edinme için yasakoyucunun uygulanmasını seçtiği sisteme göre değişkenlik göstermektedir. Türk Medeni Kanunu'ndaki düzenlemelere bakıldığında, mehaz kanun İsviçre Medeni Kanunu'ndan farklı olarak tam evlat edinme sisteminin değil, sınırlı evlat edinmenin bir hukuk politikası tercihi sonucu olarak kabul edildiği görülmektedir.

Yasakoyucu tarafından tercih edilen bu sistemin en önemli özelliği, evlatlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki bağının koparılmamasıdır. Bu bağın devam etmesi miras hukuku alanında çok önemli sonuçlar doğurmaktadır. Nitekim TMK kapsamında yer verilen düzenlemelere bakıldığında evlatlık ve altsoyunun evlat edinene mirasçı olabildiği, buna karşılık evlat edinen ve hısımlarının koruyup kolladıkları ve bir aile haline geldikleri evlatlıklarına mirasçı olamadığı görülmektedir. Öte yandan TMK m. 500'e göre evlatlık ve altsoyu ile evlat edinen arasında tek yönlü olan bu mirasçılık ilişkisi, evlatlık ve altsoyu ile biyolojik ailesi arasında çift yönlü olarak düzenlenmiştir. Buna göre evlatlık ve altsoyu ile biyolojik ailesi birbirlerine mirasçı olabilmektedirler. Yani evlatlığın ölmesi halinde mirası kendisine bakıp büyüten ailesine değil, biyolojik ailesine kalmaktadır. Evlat edinen koruyup baktığı evlatlığına mirasçı olamazken, ona bakım vermeyen biyolojik ailesi evlatlığın mirasçısı olarak tereke değerlerinde söz sahibi olacaktır. Üstelik bu tereke değerlerinin son kertede evlat edinenin malvarlıksal değerleri olma ihtimali yüksektir. Bu durumun temel sebebi çalışmamız kapsamında açıklamış olduğumuz üzere Türk Medeni Kanunumuzda sınırlı evlat edinme sisteminin benimsenmesidir.

Sınırlı evlat edinme sisteminde evlatlığın belki de hiç tanımadığı biyolojik ailesiyle hukuki bağı devam etmekte ve bu bağın devamlılığı başkaca sosyal ve hukuki sorunlara da yol açmaktadır. Örneğin, yukarıda açıklandığı üzere biyolojik ailenin evlatlıkla soybağı ilişkisi sona ermediği için TMK m. 323 kapsamında çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olması ve küçüğü etki altına alması ihtimal dahilindedir. Ayrıca – *evlat edinenin hısımlarıyla soybağı ilişkisi kurulmadığı için* – evlatlığın, evlat edinenin ölmesi ihtimalinde, – *evlat edinenin hısımları ve dahi birlikte büyüdüğü evlat edinenin diğer çocuklarıyla birlikte kalmak yerine* – biyolojik ailesine veya sosyal hizmetler kurumuna verilmesi tehlikesi de göz önüne alınmalıdır.

Sınırlı evlat edinme sisteminin bu sakıncaları karşısında, mehaz İsviçre Medeni Kanununda yer verilen tam evlat edinme sisteminde evlatlığın evlat edinen aileye tam olarak uyum sağlayabilmesi amacıyla, biyolojik ailesiyle olan hısımlık ilişkisi kesilir. Evlatlığın biyolojik ailesiyle hukuki ilişkisi yalnızca evlenme engeli açısından devam eder. Evlat edinmenin geçerli olarak kurulmasıyla gerçek bir soybağı ilişkisi kurulmuş gibidir. Evlatlık ile evlat edinenin hısımları arasında da soybağı ilişkisi kurulur. Bu kapsamda evlatlık biyolojik ailesine değil, yalnızca evlat edinene ve hısımlarına mirasçı olur. Bu halde evlat edinenin de evlatlığa mirasçı olması söz konusudur. Zira evlatlık ve evlat edinilen arasında kurulan soybağı, yapay bir hısımlık ilişkisinden çok gerçek bir ebeveyn-çocuk ilişkisi haline gelmiştir. Bu sistemde evlatlığın biyolojik ailesiyle soybağı kesildiğinden, biyolojik ailenin kural olarak kişisel ilişki kurma talebinde bulunması mümkün olmadığı gibi, evlat edinenin ölmesi halinde evlatlığın tekrar biyolojik aileye verilmesi de söz konusu olmaz.

Türk Medeni Kanunu kapsamında tercihin sınırlı evlât edinmeden yana kullanılmasının sebebine ilişkin olarak gerek TMK m. 500 gerekse TMK m. 314 madde gerekçelerinde bir açıklama bulunmamaktadır. Bununla birlikte TBMM Adalet Komisyonu'nun tutanaklarına göre evlât edinmenin mirasçılığının kabul edilmemesi tercihinin sebebinin, evlât edinmenin evlâtlığı sırf maddi amaçlarla değil gerçekten bir aile ortamı yaratmak için evlât edinmesinin sağlanması olduğu anlaşılmaktadır⁴⁵. Kanaatimizce evlât edinmenin evlâtlığına mirasçı olamamasını “*zengin çocukların sırf bu nedenden ötürü evlât edinilmesinin önüne geçmek düşüncesi*” ile açıklamak her şeyden önce sosyal gerçekliklerden kopuk şekilde bir dayanak bulma çabasıdır. Zira insanlar çoğunlukla ekonomik durumlarının uygun olmaması nedeniyle çocuklarını sosyal hizmetler kurumlarına bırakmaktadır. Evlâtlık olarak verilen çocukların büyük çoğunluğunu sosyo-ekonomik durumu iyi durumda olmayan ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Öte yandan evlâtlık olarak verilmiş bir çocuğa – *bu çocuğa yuva olup onu büyüten evlât edinene yerine* – onu evlâtlık vermiş olan biyolojik ailesinin mirasçı olması adalet duygusunu zedelemektedir. Evlâtlığın evlât edinenden önce ölmesi durumunda zaten evladı gibi bakıp büyüttüğü çocuğunu kaybetmenin üzüntüsünü yaşayan evlât edinen, bir de bu çocuğun geleceğini güvence altına almak için kendisi tarafından verilmiş olan malvarlıksal değerlerin biyolojik aileye geçişine tanık olacaktır. Hukuk kuralları bir toplumun sosyal gerçekliklerinden kopuk olmamalıdır. Sosyal gerçeklere bakıldığında ise, düzenlenen kuralın “*zengin bir çocuğun sırf bu sebeple evlât edinilmesine*” engel olalım derken, “*çocuğun zengin bir aileye evlâtlık verilerek onun üzerinden miras hakkı edinebilme imkanı sağlama*” durumuna yol açabileceği görülmektedir.

Bu kapsamda doktrinde *de lege lata* birtakım çözüm önerileri sunulmuş olsa da anlatılan tüm bu sorunların en kesin çözümü yapılacak olan bir kanun değişikliğidir⁴⁶. Yapılacak kanun değişikliğinde İsviçre Medeni Kanunu'nda 1972 sonrası yapılan değişiklikler örnek alınarak tam evlât edinme sisteminin benimsenmesi, uygulamada yaşanan sorunların ortadan kaldırılması bakımından isabetli olacaktır⁴⁷. Bu kapsamda öncelikle TMK m. 500 f. 1 ikinci cümlesindeki “*evlâtlığın kendi ailesindeki mirasçılığının da devam edeceği*” yönündeki ifadenin kaldırılması gerekmektedir⁴⁸. Aynı şekilde TMK m. 314 f. 5 kapsamında yer verilen “*Evlâtlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlâtlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlât edinene aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlâtlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir.*” kuralı kanaatimizce mehaz kanundaki karşılığı ZGB Art. 267 hükmüne benzer şekilde “*Evlâtlık, evlât edinene altsoyu haline gelir ve altsoyun yasal statüsünü kazanır. Evlâtlığın biyolojik ailesiyle olan hukuki ilişkisi evlenme engeli devam etmek kaydıyla sona erer.*” şeklinde kaleme alınabilir.

45 Kaçak (n 44) 40 vd.; Yılmaz (n 44) 47; Baygın, *Soybağı Hukuku* (n 39) 238.

46 Doktrinde evlât edinene evlâtlığına mirasçı olamazken biyolojik ailenin yasal mirasçı sıfatını kazanmasına yol açan TMK m. 500 kuralının isabetli olmadığı belirten Serozan, evlâtlık ile biyolojik aile arasında yapılacak mirastan feragat sözleşmesinin haksızlığı önlemek üzere “*yetersiz bir çare*” olarak uygulanabileceğini ifade etmektedir. Yazara göre evlâtlık biyolojik ailesinin mirasından feragat ederek veya biyolojik aile evlâtlık olarak verdikleri çocuğun mirasından feragat ederek bu haksızlığı bir ölçüde önleyebilir. Bkz. Serozan ve Engin (n 29) 165. Mirastan feragat sözleşmesinin yanı sıra, biyolojik ailenin evlâtlığa mirasçı olmasını engellemek için olan hukuk kapsamında başvurulabilecek yollar; mirasçılıktan çıkarma (ıskat) tasarrufu yapma, mirastan yoksunluk sebeplerine başvurma, art mirasçı atama gibi yollar önerilmiştir. Bkz. Baş-Süzel (n 19) 1472 vd. Bununla beraber yazar, esas olarak yapılması gerekenin bir kanun değişikliği olduğunu belirtmekle birlikte, olan hukuk kapsamında bu çözümleri önermektedir. Bkz. Baş-Süzel (n 19) 1472 vd.

47 Aynı yönde Aydoğdu (n 5) 523; Baş-Süzel (n 19) 1483; Arat (n 7) 165; Baygın, *Evlât Edinme* (n 7) 648.

48 Aynı yönde Baş-Süzel (n 19) 1484.

Öte yandan evlat edinme işleminin gizliliğini korumak için TMK m. 314 f. 5 hükmünün de revize edilmesi gerekmektedir. Hükümde, “*evlat edinme ile ilgili kayıtların, belgelerin ve bilgilerin mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe açıklanamayacağı*” düzenlenmiş olmakla birlikte, hükmün mefhum-u muhalifinden mahkeme kararı bulunması halinde bu bilgilerin açıklanabileceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu hükmün de değişmesi gerekmektedir⁴⁹. Bu kapsamda hüküm kaleme alınırken ZGB Art. 268b hükmüne uygun olarak kanaatimizce “*Evlatlık ve evlat edinen, evlat edinmenin gizliliğini koruma hakkına sahiptir. Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler, yalnızca ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün ve evlat edinenin izin vermesi durumunda biyolojik aileye açıklanabilir. Erginlerin evlat edinilmesi halinde evlatlığın izin vermesi, kayıt, bilgi ve belgelerin açıklanması için yeterlidir.*” şeklinde yazılabilir. Bu şekilde çocuğun kendisini bakıp büyüten ve evlat edinen aileyle bütünleşebilmesi için biyolojik ailesiyle arasındaki ilişki, ancak evlat edinen ve evlatlığın rızası çerçevesinde gevşetilebilecek biçimde sınırlandırılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arat T, ‘Evlad Edinme Hukukundaki Gelişmelere Toplumsal-İşlevsel Açıdan Bakış’ (1977) Prof. Dr. Osman Berki’ye Armağan 105-178.
- Arık F, ‘Evlad Edinme Bakımından Türk ve İsviçre Doktrin ve Tatbikatı Arasında Bir Mukayese’ (1959) 2(2) İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 35-53.
- Akıntürk T ve Ateş D, *Aile Hukuku* (22. Bası, Beta 2020).
- Aydoğdu M, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme* (2. Bası, Adalet 2010).
- Aydos O. S, ‘Yeni Medeni Kanuna Göre Evlat Edinme’ (2000) 4(1-2) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 118-140.
- Baş-Süzel E, ‘Biyolojik Ailenin Evlat Edinilene Mirasçı Olması Sorunu’, (2019) 14(179-180) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1463 – 1488.
- Baygın C, ‘Evlad Edinmenin Sonuçları’ (2003) 7 (3-4) AÜEHFD 627-650. (Baygın, *Evlad Edinme*)
- Baygın C, *Soybağı Hukuku* (1. Baskı 12 Levha 2010). (Baygın, *Soybağı*)
- Belen H, *Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme (Türk-İsviçre-Alman Karşılaştırmalı Hukuk Değerlemesiyle)* (Beta 2005).
- Besson S, ‘Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung’ (2005) 1 (124) Zeitschrift für schweizerisches Recht: ZSR, 39-71.
- Biderbost Y, *CHK – Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen – und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz, Art. 1-456 ZGB* (3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG 2016).
- Crevoisier C, *Die Diskriminierung des Kindes aufgrund seines familienrechtlichen Status*, (Stämpfli 2014).
- Çağlayan-Aygün G, *Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Evlat Edinme ve Sonuçları* (2. Baskı, Yetkin 2021).
- Çilenti-Konuralp A, ‘Evlad Edinmeye İlişkin Düzenlemelerin Küçüğün Menfaatine Etkisi Üzerine İsviçre Hukuku ile Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme’ (2022) 80(1) İstanbul Hukuk Mecmuası 41-80.
- Dural M, Öğüz T ve Gümüş M.A, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (15. Baskı Filiz 2020).
- Fankhauser R and Buser M, *OFK-Orell Füssli Kommentar, ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch*, (4. Auflage, Orell Füssli Verlag AG 2021).

49 Baş-Süzel (n 19) 1484. Hükmün eleştirisi için ayrıca bkz. Rona Serozan, *Çocuk Hukuku* (2. Basıdan Tıpkı Bası, Vedat 2017) 233 vd.

- Hegnauer C, *Berner Kommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, 2. Abteilung, Die Verwandtschaft, 1. Teilband, Die Entstehung des Kinderverhältnisses, Art. 252-269c ZGB*, (4. Auflage, Stämpfli Verlag AG 1984)
- Kaçak N, *Yeni İçtihatlarla Yeni Miras Hukuku* (1. Baskı Seçkin 2006).
- Kızır M, 'Türk Hukukunda Evlat Edinme' (2009) 17 (1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 151-184.
- Kocayusufpaşaoğlu N, *Miras Hukuku* (2. Baskı, Filiz 1987)
- Pfaffinger M, *Geheime und offene Formen der Adoption – Wirkungen von Information und Kontakt auf das Gleichgewicht im Adoptionsdreieck* (Schulthess Verlag 2007).
- Ruhi A. C, *Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye'de Tanınması* (2. Baskı Seçkin 2003).
- Serozan R, 'Yeni Medeni Kanun'un Çocuklara (Soybağına ve Çocuk Haklarına) İlişkin Düzenlemesi', *Bilgi Toplumunda Hukuk*, Ünal Tekinalp'e Armağan C. 2 (Beta 2003) 499-516.
- Serozan R, *Çocuk Hukuku* (2. Basıdan Tıpkı Bası, Vedat 2017)
- Serozan R ve Engin B. İ, *Miras Hukuku ve Uygulama Çalışmaları* (7. Baskı, Seçkin 2021).
- Stettler M, *Schweizerisches Privatrecht Band III/2: Das Kindesrecht* (Helbing Lichtenhahn Verlag 1992).
- Şıpka Ş ve Ergün E, 'Türk ve İsviçre Hukukunda Evlat Edinme Kurumunun Miras Hukuku ile İlişkisi' (2020) 5(1) Sosyal Bilimler Dergisi 23-44.
- Tuor P and Picenoni V, *Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Band III, Das Erbrecht, 1. Abteilung (ZGB Art. 457-536)* (2. Aufl. Stämpfli 1952).
- Yakut E ve Çağlayan-Aygün G, 'Osmanlı Hukukundan Günümüze Evlat Edinmenin Miras Hukukuna Dayalı Sonuçları' (2018) 26(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 11-46.
- Yalman S, 'Evlat Edinme ve Evlatlığın Miras Hakkı' (1996) 5(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 213-224.
- Yılmaz Z, 'Evlatlığın Yasal Mirasçılığı' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2019)